

че е загубила, когато е отблъсната, тя убива Ередия, за да го лиши от силата, която му дава любовта към Бога, сила, непонятна за Фани Хорн.

Елена Петрашева е далеко от подобни проблеми. Тя не изпитва такава страст и няма тази сила да убие поручик Бенц. Тя спокойно и без угризения го предава на французите, за да може да направи без усилия и угризения крачките по пътя на новите си завоевания.

По отношение на страстите на своите герои-чужденци очевидно Димитър Димов изпитва определен пиетет. Имам предвид в тези два романа. Той обича героите си, тъй като те са способни на силни чувства, на невероятни решения. Има нещо шекспировско във финалните сцени и на двата романа.

Така авторът се оказва единственият в нашата литература създател на герои-чужденци, които ни импонират с принципи, чувства и силни страсти.

Не съм убеден, че това може да се каже за романа „Тютюн“. И там има чужденци - това е еврейското семейство Ешкенази. Това е фон Гайер. Единствената връзка, която може да се направи между него и един от героите на „Поручик Бенц“ - пилота Райхерт, е в това, че и двамата са били пилоти по време на Първата световна война. Но докато фон Гайер е летял в ескадрилата на Рихтхофен, тогава Райхерт е искал само да прилича на този прочут Рихтхофен и на другия голям немски пилот Ешвеге.

Останалите чужденци в романа – Дитрих, барон Лихтенфелд, Прайбиш, Фришмут, Ценкер, Адлер, капитан Джинс-са толкова схематични, толкова слаби. Както и гъркът при срещите му с Костов. Имам чувството, че те са вмъкнати просто така, защото иначе без тях, особено без фон Гайер, интригата щеше да заглъхне.

Нормално е Д. Димов да е разбрал, че не може вече да пише такива романи, като „Поручик Бенц“ и „Осъдени души“. Те са неговото блестящо минало. Напълно нормално е да е разбрал, колко трудно би написал нещо по-оригинално. И сигурно го е разбрал след 1951 г., когато излиза от печат „Тютюн“. Особено, когато дописва тези прословути сто и двадесет страници (един вид корекции) към романа.

И може би затова, въпреки опитите до смъртта му през 1966 г., не написва нищо друго като проза. Имам предвид романи. За мен, в заключение, това, което Д. Димов вложи в създаването на образите на героите-чужденци в „Поручик Бенц“ и „Осъдени души“ е по-силното и по-качественото в неговото творчество. И както казва Волтер, макар и перифразирано, позволете ми да ви кажа моята истина за „чужденеца“ Димитър Димов.